

Posudek disertační práce
SYLVIE GREGOROVÉ
NEOREALISMUS V ITALSKÉ LITERATUŘE,
Ústav románských studií FFUK

Disertační práce Sylvie Gregorové má široký záběr, je opřena o důkladnou četbu dlouhé řady textů a je faktograficky mimořádně bohatá. To vše jsou zjevné – a ne zcela běžné – klady. Vytknout jí lze určitou nevyrovnanost podání a malou koncepční a stylistickou disciplínu.

Není toho však málo, co je třeba upřímně ocenit. Ocenění si zaslouží hned úvodem skutečnost, že doktorandka nebere termín „neorealismus“ za jasně definované historikum, ale uvědomuje si, že seriózní popis tohoto fenoménu vyžaduje položit si řadu nesnadno zodpověditelných otázek.

Začíná hned tou základní: co je realismus? Přiklání se ke strukturalistické definici realismu jako slohové konvence, avšak rozumím-li dobře, nepopírá obvyklou spjatost realistické formule s ideovými programy. Následně se pokouší uchopit tento pojem v literárněhistorických relacích a rozlišuje realismus defoeovský, „kritický realismus“ a naturalismus. Přiznávám se, že mi tato posloupnost není jasná, a to zejména proto, že jednotlivé verze „realismu“ tu nejsou datovány. „Kritickým realismem“ se míní jak první polovina 19. století (Balzac, Stendhal, Manzoni), tak druhá (Flaubert, Tolstoj)? Kde končí „kritický“ realismus a začíná naturalismus? Charakteristika verismu je dobrá a značně komplexní; a je to nezbytné, neboť neorealismus je v mnoha ohledech návratem k vergovské poetice. Zajímavá a originální je myšlenka souvislosti mezi neorealismem a německou *Neue Sachlichkeit* (spolu s upozorněním, že německý termín se v Itálii už ve 20. letech adaptoval termínem „neorealismo“).

3. kapitola mapuje tendenci k neorealistické tvorbě v předválečném období. Autorka podává stručnou skicu chování italských intelektuálů za mussoliniovského fašismu a komentuje zejména estetické programy nejvýznamnějších periodik. Vzhledem k tématu bych si přál hlubší zamyšlení nad tím, čím mohlo například hnutí „strapaese“ – případně časopisy typu *Solarie* – přispět na konto neorealistické poetiky. Tato perspektiva mi chybí i – v jinak zdařilé – kapitole o próze 30. let. Moraviovi *Lhostejní* pro mne rozhodně nejsou součástí veristické tradice a jasnější formulace by si zasloužila i pasáž o Vittorinim a Pavesem (např.

Vittoriniho *Conversazione in Sicilia* je jistě mnoha důrazy spjata s ideovými předpoklady neorealismu, ale mytotvorný symbolismus, který text nese, se v poválečném neorealismu uplatní znovu jen u samotného Vittoriniho).

Přípomínka amerického vlivu (kap. 4) je zcela namístě a problém je zpracován velmi dobře.

Další kapitola (6) je věnována ideovému podloží poválečného neorealismu. Velmi instruktivně je shrnut přínos Gramsciho, dobře je interpretován Sartre. Polaritou Gramsci-Sartre si doktorandka popravdě otevřela cestou k velmi zajímavým otázkám, ale nezdá se mi, že by toho dostatečně využila. Je nepochybné, že existencialismus (a v praxi možná spíše Camus než Sartre) rezonuje v dlouhé řadě poválečných próz, ale v autorčině perspektivě se mi zdá zásadní otázka, zda tuto tendenci lze či nelze integrovat do neorealisticke poetiky. Odpověď patrně není jednoznačná: osobně si myslím, že v některých případech ano (Beppe Fenoglio), ale v jiných je existencialistická inspirace vysloveně odmítnutím neorealismu a jeho alternativou (Giorgio Bassani).

Další tři kapitoly jsou věnovány třem významným tématům neorealisticke tvorby: tématu odboje (a fašistické éry vůbec), poválečné přestavby, italského jihu.

V 7. kapitole jsou velmi důkladně analyzovány zejména tři romány: Pratoliniho *Il quartiere*, Vittoriniho *Uomini e no* a Calvinův *Il sentiero dei nidi di ragno*, v závěru je připomenut ještě Beppe Fenoglio. Ve všech případech jde o kvalitní a pronikavé interpretace. Totéž platí i o kapitole osmé, kde jsou analyzovány Moraviovy *Racconti romani* a Pasoliniho *Ragazzi di vita*, a o kapitole deváté, kde je pozornost věnována Alvarovým povídkám *La gente in Aspromonte*, Silonově *Fontamaře* a Leviho próze *Cristo si è fermato a Eboli*. Co mě ovšem zarazí, je fakt, že v této kapitole se na rozdíl od kapitol předchozích náhle hovoří o textech z 30. let, čímž se implikuje – aniž je to někde řečeno –, že doktorandka nechápe neorealismus jako poválečnou kapitolu literární historie (jíž lze najít jistou prehistorii), ale že jeho počátek *tout court* datuje do 30. let. To je ovšem sporné, a bylo by namístě tuto volbu jasně vyargumentovat. Sporné je i to, hovoří-li o Leviho knize jako o románu: je to ve skutečnosti „rapporto“, zpráva – nový a značně frekventovaný neorealisticke žánr, dávající přednost fakticitě před fabulací (jako např. Sciasciovy *Parrocchie di Regalpetra* nebo Scotellarovi *Contadini del Sud*).

V závěru autorka připomíná ideologickou diskusi nad neorealismem (Vittorini x Alicata a Togliatti, Pratoliniho *Metello*) a následný odstup o neorealisticke poetiky (Gaddův *Quer pasticciaccio* jako „největší parodie na neorealismus“). Jako jakousi přílohou je výklad uzavřen 10. kapitolou, podávající přehled filmového neorealismu.

Z mého posudku je tuším dostatečně zřejmé, že doktorandka zpracovala své téma vskutku důkladně a na velmi rozsáhlé materiálové bázi. Jak už bylo řečeno výše, práci by prospěla větší výkladová kázeň, její záběr však jednoznačně oceňuji a k obhajobě ji doporučuji.

6. 6. 2019

prof. PhDr. Jiří Pelán, PhD.

oponent